

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки природокористування

Затверджую
Проректор з навчально-методичної
роботи _____ В.М. Хохлов
« ____ » _____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА АУДИТ

спеціальність 242 «Туризм»
факультет Природоохоронний

2019–2020 навчальний рік

Робоча програма дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит» для студентів за спеціальністю 242 «Туризм».

Розробник:

Бунякова Юлія Ярославна, к.геогр.н., доцент кафедри економіки природокористування

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри

Економіки природокористування

Протокол № 1 від «3» вересня 2019 року.

Завідувач кафедри _____ (Губанова О.Р.)

Затверджено на засіданні методичної комісії

природоохоронного факультету

Протокол № _____ від «_____» _____ 2019 року

Декан ПОФ _____ (Чугай А.В.)

Узгоджено

в.о. НМЦ

_____ Монюшко М.М.

Перелік скорочень

ЗМ-Л1 – лекційний змістовний модуль № 1
ЗМ-Л2 – лекційний змістовний модуль № 2
ЗМ-ІЗ – змістовний модуль індивідуального завдання
ПЛЗ – підготовка до лекційних занять
ПМКР – підготовка до модульної контрольної роботи
ПУОП – підготовка до усного опитування
ПЗКР – підготовка до залікової контрольної роботи
УО – усне опитування
ВЛМ – вивчення тем лекційного модуля
СРС – самостійна робота студентів
НДРС – науково-дослідна робота студентів
ДЗ – домашнє завдання
ПДЗ– підготовка домашнього завдання
ПЗДЗ– підготовка до заліку домашнього завдання
ПДП–підготовка доповіді і презентації
ЗКР – залікова контрольна робота
ПДЗ– підготовка домашнього завдання
ПЗДЗ– підготовка до заліку домашнього завдання
ПДП–підготовка доповіді і презентації
ПЗ – підготовка до заліку

Опис навчальної дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит»

Найменування показників	Спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 4	Спеціальність: 242 «Туризм»	вибіркова	
Змістовних модулів: 4 теоретичних – 2 практичних – 2		Рік підготовки	
		4-й	5-й
Загальна кількість годин – 120	Рівень вищої освіти: Бакалавр	Семестр	
		1-й	
		Лекції	
		20 год.	2
		Практичні, семінарські	
		20 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота (в т.ч. індив.)	
		80 год.	110 год.
Індивідуальні завдання			
-	-		
Вид контролю			
		залік	залік

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:
Для денної форми навчання – 50% до 50%.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Екологічний менеджмент та аудит» належить до циклу дисциплін природничо-наукової та загально-економічної підготовки бакалаврів по спеціальності 242 «Туризм».

Метою вивчення дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит» є вивчення теоретико-методологічних засад екологічного менеджменту, а також порядку проведення екологічного аудиту та організації еколого-аудиторської діяльності.

Загальний обсяг навчального часу, що припадає на вивчення дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит», дорівнює 120 годин (20 – лекції, 20 – практичні заняття, 80 – самостійна робота студентів (4 кредити ECTS). Для заочної форми навчання загальний обсяг навчального часу, що припадає на вивчення дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит», дорівнює 120 годин (2 – лекції, 8 – консультації, 110 – самостійна робота студентів (4 кредити ECTS).

В структурно-логічній схемі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 242 «Туризм» вивчення дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит» базується на знаннях, отриманих з курсів «Екологія», «Економічна теорія», «Основи раціонального природокористування», «Економіка туристичного ринку».

Базові складові дисципліни:

- теоретико-методологічні засади екологічного менеджменту;
- екологічний аудит як складова екологічної політики.

У результаті вивчення дисципліни студент отримує наступні знання та вміння:

знання:

- об'єкт і предмет екологічного менеджменту;
- основні принципи й елементи системи екологічного менеджменту;
- міжнародний підхід до екологічного менеджменту;
- історичні аспекти розвитку понять ISO та EMAS
- визначення екологічного менеджменту з позицій міжнародних стандартів;
- перспективи розвитку екологічного менеджменту в Україні;
- системний підхід у дослідженні екологічного менеджменту;
- екологічний менеджмент як ключова складова сталого розвитку;
- концепція становлення екологічного менеджменту в Україні;
- основні поняття та принципи екологічного аудиту;
- форми та види екологічного аудиту;
- порядок проведення екологічного аудиту та організації еколого-аудиторської діяльності;
- екологічний аудит в сучасній економіці України.

вміння:

- розробляти структуру системи екологічного менеджменту підприємства (організації) з визначенням функціональної підзвітності та відповідальності за виконання екологічних задач;
- визначати екологічні аспекти діяльності підприємства (організації);
- встановлювати пріоритети та розробляти програми екологічних дій.

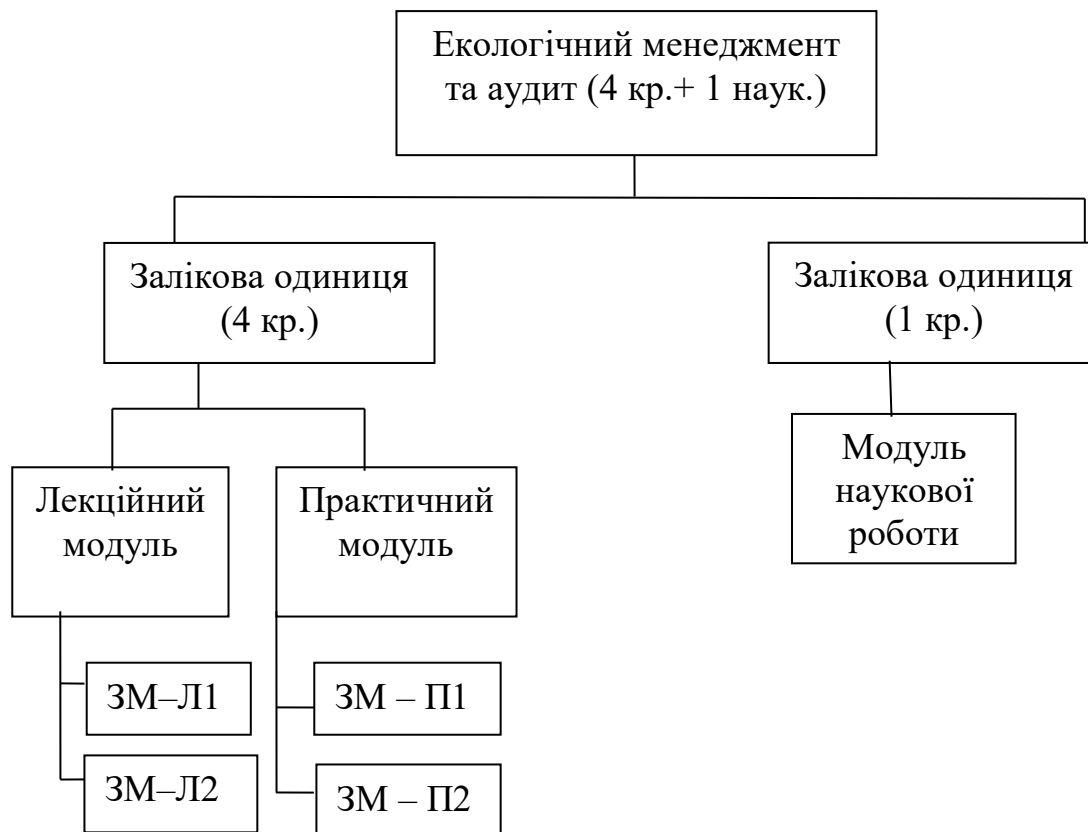
компетенції:

- навички проведення процедури екологічного аудиту у різних сферах діяльності суб'єктів господарювання.

ВСТУП ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Екологічний менеджмент та аудит» належить до вибіркових дисциплін.
Структура дисципліни побудована згідно із затвердженим навчальним планом.

Загальна структура навчальної дисципліни
(навчальний курс складає 120 години)

Види контролю поточних та залишкових знань по окремих модулях дисципліни:

Лекційний – усне опитування (УО), контрольні роботи (КР).

Практичний – усне опитування (УО), підготовка доповіді і презентації (ПДП), контрольні роботи (КР).

ПРОГРАМА ЛЕКЦІЙНИХ МОДУЛІВ

Змістовні модулі	Назва змістовного модуля	Назви тем	Денна форма				Заочна форма			
			Кількість аудиторних годин	Кіл-сть годин СРС	Форми завдань на СРС	Форми поточного контролю СРС	Кіл-сть аудиторних годин	Кіл-сть годин СРС	Форми завдань на СРС	Форми поточного контролю СРС
ЗМ-Л1	Теоретико-методологічні засади екологічного менеджменту	1. Основні поняття та визначення екологічному менеджменті.	2	4	ПЛЗ	УО	2	30 45	ВЛМ ПМКЗ	КСРС (КЗ)
		2. Основні принципи й елементи системи екологічного менеджменту.	2	4						
		3. Історичні аспекти розвитку понять ISO та EMAS.	4	6						
		4. Перспективи розвитку екоменеджменту в Україні.	2	4 5	ПМКР	КР-1				
ЗМ-Л2	Екологічний аудит як складова екологічної політики	5. Основні поняття та принципи екологічного аудиту.	2	4	ПЛЗ	УО				
		6. Форми та види екологічного аудиту.	2	4						
		7. Порядок проведення екологічного аудиту та організації еколого-аудиторської діяльності.	4	5						
		8. Екологічний аудит в сучасній економіці України.	2	4 5	ПМКР	КР-2				
Підготовка до Залікової КР				5		ЗКР		5	ПЗКР	ЗКР
Разом			20	50			2	80		

У результаті вивчення лекційних модулів студенти повинні надбати знання:

ЗМ-Л1

Теоретичні засади екологічного менеджменту – об’єкт і предмет, основні принципи й елементи системи екологічного менеджменту. Формування системи екологічного менеджменту в Україні. Методологічні основи екологічного менеджменту як ключової складової сталого розвитку Перспективи розвитку екологічного менеджменту в Україні.

Змістовний модуль забезпечений:

Бобровський А.А. Екологічний менеджмент. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2010. – 586 с.; Екологічний менеджмент: Навч. посіб. / За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. – К.: Знання, 2006. – 366 с.; Екологічний менеджмент: Зб. наук. пр. / За ред. В. А. Гайченка. – К.: МАУП, 2006. – 266 с.; Пахомова Н.В. Экологический менеджмент. Учебник в 2-х частях. Ч. 1. – Сп.-б.: Питер, 2003. – 254 с.

ЗМ-Л2

Основні поняття та принципи екологічного аудиту. Форми та види екологічного аудиту. Порядок проведення екологічного аудиту та організації еколого-аудиторської діяльності. Екологічний аудит в сучасній економіці України.

Змістовний модуль забезпечений:

Екологічний аудит: Підручник / Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. та ін. – К.: Вид-во «Символ – Т», 2008. – 220 с.; Екологічний менеджмент: Навч. посіб. / За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. – К.: Знання, 2006. – 366 с.; Екологічний менеджмент та аудит: Навчальний посібник / Т.П. Галушкіна, Л.М. Грановська. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2013. – 456 с.; Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 р. № 1862-IV.

ПРОГРАМА ПРАКТИЧНИХ МОДУЛІВ КУРСУ

Змістовні модулі	Теми	Денна форма				Заочна форма			
		Кіл-сть аудиторних годин	Кіл-сть годин СРС	Форми зав-дань на СРС	Форми поточного контролю СРС	Кіл-сть аудиторних годин	Кіл-сть годин СРС	Форми зав-дань на СРС	Форми поточного контролю СРС
ЗМ-П1	1. ДСТУ ISO 14001. Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування.	5		ПУОП					
	2. ДСТУ ISO 14004. Системи екологічного управління. Загальні настанови щодо принципів, систем та засобів забезпечення.	5	15	ПУОП	УО		30	ПМКЗ	КСРС (КЗ)
ЗМ-П2	3. ДСТУ ISO 19011:2012. Керівництво по проведенню аудиту систем управління.	10	15	ПУОП	УО				
Разом		20	30				30		

У результаті вивчення практичного модуля студенти повинні надбати уміння:

ЗМ-П1

Володіти знаннями щодо вимог та настанов щодо застосування, розроблення, запровадження, підтримання та поліпшення системи екологічного управління.

Змістовний модуль забезпечений:

ДСТУ ISO 14001:2006. Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосування. – Держспоживстандарт України. – Київ, 2006. – 17 с.

ДСТУ ISO 14004:2006. Системи екологічного управління. Загальні настанови щодо принципів, систем та засобів забезпечення. – Держспоживстандарт України. – Київ, 2006. – 45 с.

ЗМ-П2

Застосовувати знання щодо керівних настанов в сфері дійснення аудиту по плануванню і проведенню аудитів систем менеджменту, а також питань щодо компетентності аудиторів і членів команди аудиту і оцінювання цієї компетентності.

Змістовний модуль забезпечений:

ДСТУ ISO 19011:2012. Керівництво по проведенню аудиту систем управління. – Київ, 2006. – 55 с.

ПРОГРАМА МОДУЛЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Науково-дослідна робота студентів (НДРС) з дисципліни оцінюється як окремий модуль. Цей модуль складається з наступних елементів НДРС: публікацій, участі в олімпіадах, участі у конкурсах наукових робіт, роботі наукових гуртків та семінарів.

Обсяг і якість НДР студента оцінюється в залежності від кількості елементів НДРС та успішності їх виконання за таблицями, що наведені нижче.

Оцінювання 1 рівня науково-дослідної роботи студента

Елементи НДРС	Кількість кредитів			
	1	2	3	Заохочення
Всеукраїнська олімпіада, 1 етап	1,0	0,5	0,25	
Конкурс наукових робіт, 1 етап	1,0	0,5	0,25	
Конференції, семінари, виставки, експедиції, гуртки, семінари	0,25			

Примітка: 1,2,3 –місця переможців конкурсів

Оцінювання 2 рівня науково-дослідної роботи студента

Елементи НДР	Кількість кредитів			
	1	2	3	заохочення
Всеукраїнська олімпіада, 2 етап	1,5	1,25	1,0	0,5
Конкурс наукових робіт, 2 етап	1,5	1,25	1,0	0,5
Конференції, семінари	0,5			
Публікації*	2,0	1,0	0,5	
Гранти тощо**	2,0	1,0	0,5	

*Оцінюється рівень публікації: 1 – стаття у провідному зарубіжному фаховому виданні; 2 – стаття у фаховому виданні; 3 – інші публікації, винаходи і ін.

**Оцінюється статус гранту: 1 – міжнародний, 2 – всеукраїнський; 3 – регіональний, міжвузівський, університетський (у т.ч. іменні стипендії).

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Змістовні модулі	Денна форма				Заочна форма			
	Завдання на СРС	Кількість годин СРС	Форми поточного контролю СРС	Строк проведення (тиждень)	Завдання на СРС	Кількість годин СРС	Форми поточного контролю СРС	Строк проведення (тиждень)
ЗМ-Л1	ПЛЗ	5	УО	1-5	ВЛМ ПМКЗ	75	ВЛМ КЗ	м/сес
	ВЛМ	12	УО	1-5				
	ПМКР	5	КР	5				
ЗМ-Л2	ПЛЗ	5	УО	5-9				
	ВЛМ	13	УО	5-9				
	ПМКР	5	КР	9				
ЗМ-П1	ПУОП	15	УО	1-5	30	КЗ	м/сес	
ЗМ-П2	ПУОП	15	УО	5-9				
ЗКР	ПЗКР	5	КР	10	ЗКР	5	ЗКР	сесія
Разом:		80				110		

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО, СЕМЕСТРОВОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ РІВНЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Поточна та підсумкова оцінка рівня знань студентів здійснюється за модульною накопичувальною системою.

Поточний модульний контроль з дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит» передбачає два лекційних змістовних модуля програми ЗМ-Л1, ЗМ-Л2 і 2 практичних змістовних модуля програми ЗМ-П1, ЗМ-П2.

Методично модульний контроль з *лекційного модуля* проводиться в формі письмової контрольної роботи. Кожному студенту видається свій варіант контрольного завдання. Результати роботи оформлюються на окремому аркуші відповідно до наступного зразка:

Контрольна робота
з дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит»
студент групи..... прізвище, ім'я, по батькові студента
Варіант № ____

1. Запитання
 - відповідь
2. Запитання
 - відповідь

Дата

Підпис

Час, що відводиться на виконання контрольної роботи визначається при отриманні завдання, але не перевищує 1 академічну годину.

Після вивчення лекційного матеріалу, написання контрольних робіт зі змістовних модулів, може бути нарахована максимальна кількість балів згідно табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл балів за лекційними змістовними модулями

Змістовний модуль	Форма контролю	Максимальна сума балів
ЗМ-Л1	КР	25
ЗМ-Л2	КР	25
Всього		50

Методично модульний контроль з *практичного модуля* проводиться в формі усного опитування.

За змістовними модулями ЗМ-П1 та ЗМ-П2 може бути нарахована максимальна кількість балів згідно табл. 2.

Таблиця 2

Розподіл балів за практичними змістовними модулями

Змістовний модуль	Форма контролю	Максимальна сума балів
ЗМ-П1	УО	25
ЗМ-П2	УО	25
Всього		50

Таблиця 3

Критерії оцінювання в балах контрольних роботи в залежності від якості відповіді на запитання наступні:

Визначення	Бали	
	КР-1	КР-2
відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	22 – 25	22 – 25
вище середнього рівня з кількома помилками	17–22	17–22
в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	15 – 16	15 – 16
непогано, але зі значною кількістю помилок	13 – 14	13 – 14
виконання задовольняє мінімальні критерії	12	12
виконання не задовольняє мінімальні критерії	1 – 11	1 – 11

При денній формі навчання, якщо за практичні модулі студент одержав не менше половини кількості балів (≥ 25 балів), що відведені на них, студент одержує допуск до заліку; та ≥ 25 балів з теоретичної частини.

При заочній формі навчання якщо студент виконав всі види робіт поточного контролю (міжсесійні і сесійні), передбачені робочою навчальною програмою дисципліни, і набрав суму балів не менше 50% від максимально можливої за дисципліну та своєчасно виконав міжсесійну контрольну роботу, студент одержує допуск до заліку.

Наприкінці семестру студенти всіх форм навчання пишуть залікову контрольну роботу. Оцінюється залікова контрольна робота згідно еквівалентно % правильних відповідей.

Сума балів, яку одержав студент за всі контрольні роботи, індивідуальне завдання і за практичний модуль формують інтегральну оцінку студента з навчальної дисципліни.

Для денної форми навчання інтегральна оцінка (В) за дисципліну розраховується за формулою:

$$B = 0,75 \times O3 + 0,25 \times O3KP,$$

де В – інтегральна оцінка поточної роботи студента в 100-бальній шкалі по дисципліні;

O3 – оцінка роботи студента за змістовними модулями ($O3 \geq 60\%$),

O3KP – оцінка залікової контрольної роботи, яка проводиться на останньому занятті з дисципліни за тестами оцінки знань базової компоненти навчальної дисципліни та має бути виконана на $\geq 50\%$ від максимальної оцінки.

Залік з дисципліни «Екологічний менеджмент та аудит» виставляється студенту, у якого інтегральна оцінка поточної роботи в 100-бальній шкалі (В) складає не менше 60% від максимально можливої.

Для студентів заочної форми навчання підсумкова оцінка навчальної дисципліни розраховується для дисциплін, що закінчуються заліком та обов'язково включає оцінку залікової контрольної роботи за:

$$PO = 0,75 \times [0,5 \times (O3E + OM)] + 0,25 \times O3KP,$$

де O3E – кількісна оцінка (у відсотках від максимально можливої) заходів контролю СРС під час проведення аудиторних занять;

OM – кількісна оцінка (у відсотках від максимально можливої) заходів контролю СРС у міжсесійний період;

O3KP – оцінка залікової контрольної роботи.

Шкала оцінювання

Бал успішності (у відсотках)	За національною системою		За шкалою ECTS
	для іспиту	для заліку	
90 – 100	5 (відмінно)	зараховано	A
82 – 89,9	4 (добре)	зараховано	B
74 – 81,9	4 (добре)	зараховано	C
64 – 73,9	3 (задовільно)	зараховано	D
60 – 63,9	3 (задовільно)	зараховано	E
35 – 59,9	2 (незадовільно)	не зараховано	FX
1 – 34,9	2 (незадовільно)	не зараховано	F

Для заочної форми навчання настановна сесія починається з 21 по 25 червня 2020 р., консультаційна сесія починається з 24.02.2021 р. 19.03.2021 р. Термін проведення заліково-екзаменаційної сесії – з 10 березня по 29 березня 2021 р. Атестаційний іспит з 30 березня по 3 квітня 2021 р.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Екологічний менеджмент \ За ред. Семенова В.Ф. та Михайлюк О.Л. – К: Знання, 2006. – 366 с.
2. Шевчук В.Я., Саталкин Ю.М., Навроцкий В.М, Лозанский В.Р.и др. Экологический аудит. Учебное пособие. – К., 1996. – 204 с.
3. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку. Документ підготовлено в рамках проекту ПРООН/ГЕФ «Оцінка національного потенціалу в сфері глобального екологічного управління в Україні», 2007 р. –185 с.
4. Шевчук В. Я. та ін. Екологічний аудит: Підручник / В. Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, В. М. Навроцький. – К.: Вища школа, 2000. – 344 с.
5. Бобра Т.В. Экологический аудит. Учебное пособие. – Симферополь, 2004. – 50 с.
6. Бобровський А.А. Екологічний менеджмент. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2010 – 586 с.
7. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 № 1862-IV.
8. www.library-odeku.16mb.com.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

9. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
10. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ.
11. Закон України «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 року № 2818-VI.
12. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р № 2755-VI.
13. Закон України «Про екологічну експертизу» від 9 лютого 1995 року № 46/95-ВР.
14. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13 липня 2000 року №908-III.
15. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 352 с.
16. Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва Ю.О. Екологічне право України: Навчальний посібник. – К.: 2000. – 216 с.
17. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник.– М.: Мысль,1990 – 303 с.